

บทความปริทัศน์

การประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ

นิทรา กิจธีระวุฒิวงษ์⁽¹⁾ และคັນสนีย์ เมฆรุ่งเรืองวงศ์⁽²⁾

วันที่ได้รับต้นฉบับ: 15 ตุลาคม 2557

วันที่ตอบรับการตีพิมพ์: 11 พฤศจิกายน 2557

(1) ผู้รับผิดชอบบทความ: ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะสาธารณสุขศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร
(โทรศัพท์: 089 7048920,
E-mail: nithrakm@gmail.com;
nithrak@nu.ac.th)

(2) อาจารย์คณะสาธารณสุขศาสตร์
มหาวิทยาลัยนเรศวร

บทคัดย่อ

บทความนี้กล่าวถึง การประเมินความจำเป็นทางสุขภาพเพื่อให้ทราบถึงสิ่งจำเป็นหรือบริการที่จำเป็นต่อสุขภาพแต่ยังไม่มีการดำเนินการหรือดำเนินการแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์ นำไปสู่การเติมเต็มให้สมบูรณ์ โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการและขั้นตอนในการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ เกี่ยวกับสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของประชาชนและนำมาตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรและการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรที่สมเหตุผลโดยคำนึงถึงข้อมูลเชิงประจักษ์ทรัพยากร และผู้มีส่วนได้เสีย ซึ่งประโยชน์จากการประเมินความจำเป็นด้านสุขภาพ ได้แก่ การประเมินสุขภาพของประชาชน การจัดลำดับความสำคัญความจำเป็นของผู้ป่วยและคนในพื้นที่ และการเน้นในพื้นที่ที่ความจำเป็นยังไม่ทั่วถึง เพื่อให้มีการทำงานให้บรรลุความจำเป็น และเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่

บทนำ

ความจำเป็น (Need) มีความสำคัญมากในทางด้านสาธารณสุขศาสตร์ โดยใช้สำหรับการวางแผนและการจัดการในเรื่องของการจัดการบริการด้านสุขภาพ ประกอบด้วย การส่งเสริมสุขภาพ (Health improvement) และการจัดสรรทรัพยากร (Resource allocation) เพื่อให้เกิดความเท่าเทียม (Equity) (Judith & Phil, 2002)แม้ว่าคนจำนวนมากจะเห็นพ้องกันว่าระบบสุขภาพและระบบบริการสุขภาพควรจะใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดกับสิ่งที่เป็น“ความจำเป็น”เท่านั้นแต่ก็ยังมีความกังวลว่าอะไรหรือแค่ไหนจึงถือว่าเป็น “ความจำเป็นด้านสุขภาพ (Health needs)”

แพทย์ส่วนใหญ่จะประเมินความจำเป็นทางสุขภาพของผู้ป่วยแต่ละคน (ระดับบุคคล) ผ่านการฝึกอบรมและประสบการณ์ทางคลินิกก่อนที่จะเริ่มต้นการรักษา อย่างไรก็ตาม การประเมินในระดับบุคคล จะไม่ครอบคลุมครอบครัว ชุมชน รวมถึง ปัจจัยกำหนดสุขภาพอื่น ดังนั้นการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ จะต้องมีการรวบรวมข้อมูลที่กว้างขวางครอบคลุมความหมายของสุขภาพที่กว้างขึ้น ไม่เพียงแต่เป็นการรวบรวมข้อมูลทางระบาดวิทยา มีความเข้าใจแนวคิดที่ประเมินความจำเป็นด้านสุขภาพแยกออกมาจากความต้องการนำไปสู่วิธีการและขั้นตอนที่เหมาะสมในการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ ทั้งนี้หากมีการละเลยความจำเป็นทางสุขภาพโครงการ/กิจกรรมทางด้านสุขภาพ อาจจะมีการดำเนินการจากบนลงล่าง (Top-down) ซึ่งจะทำให้ประชาชน ไม่ได้รับบริการสุขภาพ ตามความจำเป็นที่แท้จริง บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่ออธิบาย ความหมายและความสำคัญของการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ ขั้นตอนในการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ ซึ่งจะใช้เป็นแนวทางในการออกแบบการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพที่เหมาะสมของพื้นที่ต่อไป (Wright, Williams, & Wilkinson, 1998)

การประเมินความจำเป็นทางสุขภาพคืออะไร

การประเมินความจำเป็นทางสุขภาพในแบบดั้งเดิม (Traditional approach) จะใช้ข้อมูลทางระบาดวิทยา วัดการเกิดโรคและภาวะโรค จากความหมายของสุขภาพ คือ การไม่เป็นโรค ต่อมา Robinson & Elkan (1996) ใช้วิธีการประเมินความจำเป็นโดยเน้นปัญหาเป็นหลัก (Problem-focus) และไม่สามารถกำหนดกลยุทธ์การแก้ปัญหาสุขภาพได้ หลังจากนั้น Pickin & St Leger (1993) ได้พัฒนาแนวคิดในการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ ประกอบด้วย 3 หลักการ คือ 1) การวัดสถานะทางสุขภาพ จากข้อมูลระบาดวิทยาและสังคมวิทยา 2) การประเมินทรัพยากรของพื้นที่ และ 3) ระบุวิธีการบรรลุการมีสุขภาพดี

การประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ คือการทำความเข้าใจความจำเป็นทางสุขภาพของประชาชนในท้องถิ่นตามพื้นที่ที่รับผิดชอบ มีการใช้คำนี้ในศตวรรษที่ 19 โดยเจ้าหน้าที่ทางการแพทย์ (Medical officer) เริ่มประเมินความจำเป็นทาง

สุขภาพของประชาชนในพื้นที่ที่ดูแล และพบว่าเป็นวิธีการที่สามารถรวบรวมข้อมูลของประชาชนมาออกแบบการจัดบริการสุขภาพที่เหมาะสมและตรงกับความต้องการจำเป็นของประชาชนที่ดูแล ทั้งนี้ในปัจจุบันประเทศไทยมีนโยบายการจัดบริการสุขภาพระดับอำเภอ (District Health System; DHS) ที่เน้นการทำงานสุขภาพโดยใช้อำเภอเป็นฐานมองทุกส่วนในอำเภอเป็นเนื้อเดียวกัน ไม่ว่าจะเป็นสาธารณสุข องค์การบริหารส่วนท้องถิ่น และภาคประชาชน โดยมีเป้าหมายที่จะขับเคลื่อนการดูแลสุขภาพของประชาชนทั้งอำเภอ ผลผสมผสานทั้งงาน ส่งเสริมป้องกัน รักษา พันฟู เข้าด้วยกัน จึงเป็นการมองสุขภาพในมุมที่กว้าง และเน้นการทำงานร่วมกันทั้งภาคีในเครือข่าย และนอกเครือข่าย(กระทรวงสาธารณสุข. 2557) ดังนั้นคณะกรรมการระบบจัดบริการสุขภาพระดับอำเภอ ควรมุ่งที่จะพัฒนาบริการเพื่อให้ตรงกับความต้องการจำเป็นของประชากรในท้องถิ่นของตน

การประเมินความจำเป็นทางด้านสุขภาพกระบวนการที่ดำเนินการอย่างเป็นระบบ เพื่อให้ทราบถึงสิ่งจำเป็นหรือบริการที่จำเป็นต่อสุขภาพแต่ยังไม่มีดำเนินการหรือดำเนินการแล้วแต่ยังไม่สมบูรณ์แล้วนำไปสู่การเติมให้เต็มในส่วนที่ยังขาดหรือไม่สมบูรณ์ต่างๆ ทำได้โดยการรวบรวมข้อมูลด้วยวิธีการต่างๆ เกี่ยวกับสิ่งที่มีประโยชน์ต่อสุขภาพของประชาชนและนำมาตัดสินใจภายใต้ข้อจำกัดของทรัพยากรและการคำนึงถึงผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต่างๆ การเปลี่ยนแปลงจะสำเร็จได้โดยการตัดสินใจในการจัดสรรทรัพยากรที่สมเหตุผลโดยคำนึงถึงข้อมูลเชิงประจักษ์ทรัพยากร และผู้มีส่วนได้เสีย (สายศิริ ด่านวัฒนะ, 2552)

ทำไมต้องมีการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ

จากความก้าวหน้าทางการแพทย์ โครงสร้างประชากรเปลี่ยนแปลงก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ เป็นผลทำให้ค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพที่สูงขึ้น (Harrison et al., 1997) ในขณะเดียวกันทรัพยากรจำกัด รัฐบาลไม่สามารถจัดสรรทรัพยากรที่จำกัดให้กับประชาชนได้อย่างทั่วถึง นอกจากนี้การเข้าถึงบริการในแต่ละสภาพภูมิศาสตร์มีความแตกต่างกัน บริการที่จัดให้อาจไม่ตรงกับสภาพภูมิศาสตร์ของประชาชนในพื้นที่นั้น (Anderson & Mooney, 1990) ประกอบกับการเปลี่ยนแปลงเข้าสู่ยุคที่ให้ผู้บริโภค ความคาดหวังของประชาชนมีสูงขึ้นในการที่จะรับบริการที่มีคุณภาพ ประสิทธิภาพ เหมาะสม และเป็นธรรม

ประโยชน์ที่ได้รับจากกระบวนการประเมินความจำเป็นด้านสุขภาพ ประกอบด้วย

- สร้างความเข้มแข็งในการให้ชุมชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- การส่งเสริมการทำงานเป็นทีมและการทำงานร่วมกัน
- การพัฒนาทักษะและประสบการณ์ของผู้ที่ทำงานด้านสาธารณสุข
- การส่งเสริมการติดต่อสื่อสารระหว่างกลุ่มตัวแทนต่างๆ และสาธารณสุข

- ส่งผลดีต่อการใช้ทรัพยากร โดยมีการใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า

นอกจากนี้ ประโยชน์จากการประเมินความจำเป็นด้านสุขภาพ ได้แก่ การประเมินสุขภาพของประชาชน การจัดลำดับความสำคัญความจำเป็นของผู้ป่วยและคนในพื้นที่ และการเน้นในพื้นที่ที่ความจำเป็นยังไม่ทั่วถึง เพื่อให้มีการทำงานให้บรรลุความจำเป็น และเพื่อใช้ในการตัดสินใจเชิงนโยบายในการจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ (Sue & Keith, 2005)

ความหมายของความจำเป็นทางสุขภาพ

● ความจำเป็น (Needs)

แพทย์ นักจิตวิทยา นักเศรษฐศาสตร์ มีมุมมองที่ต่างกันในเรื่องของความจำเป็น (Culyer, 1976; Williams, 1992) ตัวอย่างเช่น ในมุมมองของแพทย์ ความจำเป็นทางสุขภาพครอบคลุมปัจจัยทางสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เป็นปัจจัยกำหนดสุขภาพนอกจากนี้ นักจิตวิทยา ระบุว่าความต้องการจำเป็น แบ่งเป็น 5 ระดับ ได้แก่ ระดับที่ 1 ความต้องการจำเป็นทางกายภาพ ระดับที่ 2 ความต้องการจำเป็นด้านความปลอดภัย ระดับที่ 3 ความต้องการจำเป็นด้านความรักและการเป็นเจ้าของ ระดับที่ 4 ความต้องการจำเป็นด้านการเป็นคุณค่าในตนเอง และระดับที่ 5 ความต้องการจำเป็นในการบรรลุศักยภาพของตนเอง (Maslow, 1943) ส่วนนักเศรษฐศาสตร์ ให้ความสำคัญกับความจำเป็นที่จะทำให้บรรลุมาตรฐานตามความเหมาะสมกับฐานะทางเศรษฐกิจของประเทศ ด้วยการควบคุมค่าใช้จ่าย (Cost containment) เป็นสำคัญ ทั้งนี้ในปัจจุบันภายใต้สถานการณ์ที่ทรัพยากรจำกัด เพื่อให้บรรลุความจำเป็น จึงขออธิบายความจำเป็น (Needs) ความต้องการ (Demands) การตอบสนองและการจัดบริการ (Supply) (รูปที่ 1) ดังนี้

ความจำเป็น (Needs) ในทางสุขภาพ หมายถึง ความต้องการในบริการที่จำเป็นที่เป็นพื้นฐานของการมีสุขภาพที่ดี หากความจำเป็นทางสุขภาพสามารถค้นพบได้ จะมีการดำเนินการโปรแกรมที่เหมาะสมตรงกับความต้องการส่งผลให้ประชาชนมีสุขภาพดี ภายใต้การมีทรัพยากรในดำเนินการโปรแกรมนั้น

ความต้องการ (Demands) คือสิ่งที่ผู้รับบริการถามเจ้าหน้าที่ที่ให้บริการด้านแรก จะเป็นผู้ควบคุมความต้องการ เช่น ในประเทศอังกฤษ แพทย์เวชปฏิบัติทั่วไปจะเป็นผู้ควบคุมความต้องการ ด้วยการจัดระยะเวลารอคอย เป็นต้น นอกจากนี้ ความต้องการของผู้รับบริการอาจจะเป็นสิ่งที่ไม่จำเป็นก็ได้ เช่น เป็นประเด็นเพื่อความสะดวกสบาย เป็นต้น

การตอบสนองและการจัดบริการ (Supply) คือ บริการสุขภาพที่จัดให้ ขึ้นกับความสนใจ การลำดับความสำคัญงบประมาณ เป็นต้น

● ประเภทของความจำเป็นทางสุขภาพ

Bradshaw (1972) แบ่งความจำเป็น ออกเป็น 4 ลักษณะ

- 1) Felt need (Wants) คือ ความจำเป็นที่เป็นความเข้าใจหรือความตระหนักส่วนบุคคล เช่น การมีอาการปวดหัว แล้วรู้สึกปวดเข่า
- 2) Express need (Demand) คือ ความจำเป็นจาก Felt need นำไปสู่การค้นหาทางแก้ปัญหา เช่น การไปหาหมอ
- 3) Normative need (Need) คือ ความจำเป็นที่ให้นิยามโดยผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งความจำเป็นชนิดนี้จะมีมาตรฐานที่แตกต่างกันไปขึ้นอยู่กับความเชี่ยวชาญ เช่น ในการรักษา หมอผ่าตัดมีการตัดสินใจให้วัคซีนแก่ผู้ป่วย ในขณะที่ผู้ป่วยต้องการการผ่าตัดจากหมอ และ
- 4) Comparative need คือ การเปรียบเทียบความจำเป็นโดยอาศัย ความรุนแรง ขนาดของปัญหา การให้โปรแกรม ราคา เช่น ความต้องการในการดูแลรักษาทารกจากผู้เชี่ยวชาญ โดยเปรียบเทียบจากลักษณะทั่วไปของผู้รับบริการ เช่น โครงสร้างประชากร อัตราป่วย อัตราตาย เป็นต้น (ตารางที่ 1)

● ความจำเป็นทางสุขภาพ

องค์การอนามัยโลก (1948) ให้ความหมายของสุขภาพ คือ ภาวะความสมบูรณ์ของร่างกาย จิตใจ สังคม ไม่เพียงแต่ปราศจากโรคและความพิการเท่านั้น ความจำเป็นทางสุขภาพ หมายถึง ความต้องการในบริการที่จำเป็นที่เป็นพื้นฐานของการมีสุขภาพดี ที่ครอบคลุมปัจจัยกำหนดสุขภาพอื่นด้วย เช่น สังคม สิ่งแวดล้อม (ที่อยู่อาศัย อาหาร การศึกษา การจ้างงาน) บริการสุขภาพ ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ จึงไม่ใช่แค่ภาคส่วนสาธารณสุข ต้องมีภาคส่วนอื่นร่วมในกระบวนการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ

วิธีการและขั้นตอนในการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ

จาก Health Needs Assessment: A Practical Guide ที่จัดทำโดย The National Institute for Health and Clinical Excellence (NICE) มีขั้นตอนของการประเมินความจำเป็นทาง 5 ขั้นตอน คือ (Sue & Keith, 2005) ดังนี้

1. ขั้นตอนที่ 1 การสร้างทีมและการเริ่มต้นปฏิบัติการ ดำเนินการดังนี้ กำหนดเป้าหมายของการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ กำหนดประชากรเป้าหมายที่จะประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ ทำการประเมินนโยบายที่สอดคล้องกับทรัพยากรที่มีอยู่ ทำการวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สิ่งที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ คือ เข้าใจในลักษณะของประชากรและรู้ว่าต้องการประเมินอะไร เข้าใจในเหตุผลของการประเมินดังกล่าว และทราบถึงอุปสรรคที่เกิดขึ้นทราบว่า มีบุคคลใดมีส่วนเกี่ยวข้อง และมีความเกี่ยวข้องอย่างไรในขั้นตอนนี้ ควรพิจารณาถึง บุคคลใดรู้ถึงปัญหา ใครสามารถช่วยได้ เข้าใจว่ามีทรัพยากรอะไรที่ต้องใช้ และทำอย่างไรให้โครงการดำเนินการต่อไปได้ ควรพิจารณาถึง เวลา สถานที่ในการพบปะ วิธีการเข้าถึงประชาชน การเข้าถึงข้อมูล ทักษะความชำนาญ และงบประมาณ

2. ขั้นตอนที่ 2 การค้นหาประเด็นสุขภาพของประชากร ดำเนินการดังนี้ การเก็บข้อมูลประชากร รวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูล การยอมรับความจำเป็น ทำการค้นหาประเด็นสุขภาพ และค้นหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับสุขภาพ สิ่งที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ คือ สามารถวิเคราะห์ปัญหาสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ (ด้านสังคม เศรษฐกิจ ร่างกาย การใช้ชีวิตประจำวัน) และสามารถค้นหาประเด็นสุขภาพของประชากรโดยอาศัยข้อมูลต่างๆ ในการตัดสินใจ

3. ขั้นตอนที่ 3 การตรวจสอบประเด็นสุขภาพที่มีความสำคัญ ดำเนินการดังนี้ สรุปความจำเป็นด้านสุขภาพและปัจจัยที่เกี่ยวข้องของประชากรโดยประเมินจากขนาด ความรุนแรง และผลกระทบ เลือกประเด็นสำคัญที่สุดมาวางแผนแก้ไขและทำแผนปฏิบัติการ สิ่งที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ คือสามารถวิเคราะห์ได้ว่าบุคคลใดสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลง และนำคนเหล่านั้นเข้ามาสู่โครงการที่มีการจัดลำดับความสำคัญแล้ว มีความเข้าใจมากขึ้นในเรื่องของการหาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับปัญหาสุขภาพ สามารถเข้าใจและประเมินอุปสรรคได้ สามารถวิเคราะห์ว่าทำอย่างไรให้โปรแกรมมีประสิทธิภาพทราบว่าใครคือผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง สามารถบอกได้ว่าต้องการเปลี่ยนแปลงอะไร และสามารถยืนยันได้ว่าการทำกิจกรรมดังกล่าวสามารถลดความเหลื่อมล้ำทางสุขภาพได้

4. ขั้นตอนที่ 4 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงดำเนินการดังนี้ การกำหนดเป้าหมาย วัตถุประสงค์ จัดทำแผนปฏิบัติการ ประเมินความเหมาะสมของกิจกรรมที่จะดำเนินการ และจัดทำกลยุทธ์การจัดการความเสี่ยง สิ่งที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ คือมีความเห็นร่วมกันในการตั้งเป้าหมาย วัตถุประสงค์ตัวชี้วัด และกลุ่มเป้าหมาย มีการตั้งกิจกรรมเพื่อนำไปสู่เป้าหมาย มีความเห็นร่วมกันในการประเมินผลโปรแกรม และสามารถวิเคราะห์ถึงปัจจัยเสี่ยงและออกแบบการบริหารจัดการโปรแกรมให้ประสบผลสำเร็จ

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงสาธารณสุข. (2557). **ระบบสุขภาพระดับอำเภอ**. ค้นเมื่อ 20 มกราคม 2557, จาก http://203.157.181.5/yasopho/DHS/DHS_Book.pdf
- สายศิริ ด่านวิณะ. (2552). **คู่มือการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพ**. นนทบุรี: โครงการปฏิรูประบบสุขภาพ.
- Anderson, T. V. & Mooney, G. (1990). **The challenge of medical practice variations**. London: McMillan.
- Bradshaw J. (1972). A taxonomy of social need. In G. McLachlan. **Problems and progress in medical care**. London: Oxford University Press.
- Culyer, A. J. (1976). **Need and the national health service**. London: Martin Robertson.
- Dong, X., Chang, E.-S., Wong, E., Wong, B., Skarupski, K. A., & Simon, M. A. (2011). Assessing the Health Needs of Chinese Older Adults: Findings from a Community-Based Participatory Research Study in Chicago's Chinatown. **Journal of Aging Research**, 2010, 124246.
- Harrison, A., Dixon, J., New, B., & Judge, K. (1997). Funding the NHS: Can the NHS Cope in Future? **British Medical Journal**, 314(7074), 139-142.
- Wright, J., Williams, R., & Wilkinson, J. R. (1998). Development and importance of health needs assessment. **British Medical Journal**, 316(7140), 1310-1313.
- Hooper, J. & Longworth, P. (2002). **Health needs assessment workbook**. Wetherby: National Institute for Health and Clinical Excellence.
- Maslow, A. H. (1943). A Theory of Human Motivation. **Psychological Review**, 50(4), 370-376.

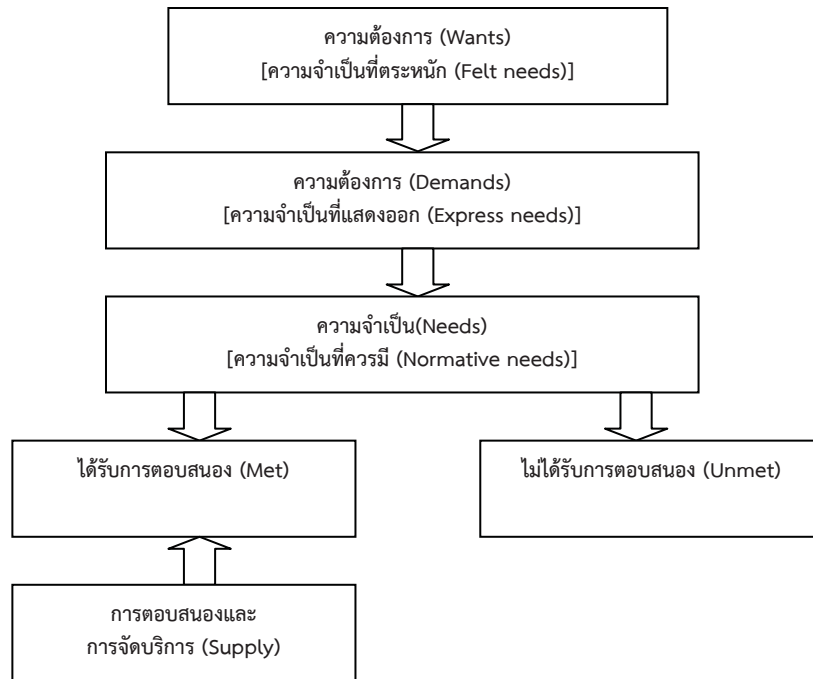
5. ขั้นตอนที่ 5 การวางแผนเพื่อการปรับปรุงเปลี่ยนแปลง ดำเนินการดังนี้ เรียนรู้จากแผนปฏิบัติการ ทำการวัดผลกระทบ และคัดเลือกปัญหาต่อไปตามลำดับความสำคัญถัดมาแก้ไขต่อไป สิ่งที่ได้รับจากขั้นตอนนี้ คือทราบปัจจัยความสำเร็จของการดำเนินการโปรแกรม การดำเนินการลดความไม่เท่าเทียมกัน เรียนรู้อะไรที่ทำให้โครงการประสบความสำเร็จ รวมทั้งมีความท้าทายอะไรบ้าง สิ่งอะไรที่จำเป็นสำหรับการดำเนินการต่อไป อะไรคือสิ่งใหม่ที่จะทำต่อไปในกลุ่มประชาชน และอะไรคือสิ่งสำคัญของการประเมินความจำเป็นในครั้งที่ผ่านๆมา เพื่อที่จะมาปรับปรุงในการทำครั้งต่อไป

โดยสรุปการค้นหาความจำเป็นทางสุขภาพ ให้มีความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของประชาชนพื้นที่ ซึ่งดำเนินการในขั้นตอนที่ 1 คือ การวิเคราะห์ผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง โดยประชาชนต้องมีส่วนร่วม (Dong et al., 2010) ตั้งแต่ ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และร่วมรับประโยชน์

บทสรุป

จากการเปลี่ยนโครงสร้างประชากร การเปลี่ยนแปลงทางระบาดวิทยา ทรัพยากรจำกัด การเข้าถึงบริการที่แตกต่างกันจากสภาพภูมิศาสตร์ การจัดบริการที่เน้นผู้รับบริการเป็นศูนย์กลาง จึงควรมีการประเมินความจำเป็นทางสุขภาพด้วยการสร้างการมีส่วนร่วม เนื่องจากความหมายของสุขภาพที่ครอบคลุมปัจจัยกำหนดสุขภาพ ประกอบกันนโยบายการพัฒนา ระบบบริการสุขภาพระดับอำเภอที่เน้นการดูแลตนเอง การจัดการบริการของบุคลากรทางสุขภาพ ทั้งภาครัฐภาคเอกชนและประชาชน ให้มีการใช้ทรัพยากรร่วมกัน อันจะส่งมอบบริการที่ตรงกับความต้องการทางสุขภาพ

- Pickin, C., & St Leger, A. S. (1994). *Assessing health need using the life cycle framework*. Philadelphia: Open University Press.
- Robinson, J. & Elkan, R. (1996). *Health needs assessment: Theory and practice*. New York: Churchill Livingstone.
- Sue, C. M. & Keith, C. (2005). *Health needs assessment: A practical guide*. Retrieved 21 March 2014, from http://www.nice.org.uk/.../Health_Needs_Assessment_A_Practical_Guide.pdf
- World Health Organization. (1948). *Constitution of the World Health Organization*. Geneva: World Health Organization.
- Williams, A. (1992). Priorities not needs. In A. Corden, G. Robertson, & K. Tolley (Eds.). *Meeting needs*. Aldershot: Avebury Gower.

ภาพที่ 1 ความจำเป็นความต้องการการตอบสนองและการจัดบริการ
ที่มา Wright, Williams, & Wilkinson (1998)

ตารางที่ 1 ประเภทและความหมายของความจำเป็นทางสุขภาพ

ประเภทของความจำเป็นทางสุขภาพ	ความหมายของความจำเป็นทางสุขภาพ
1. ความต้องการ (Wants) หรือ ความจำเป็นที่ตระหนัก (Felt needs)	เป็นความตระหนักหรือความรู้สึกของผู้รับบริการว่าต้องมีต้องเป็นลักษณะนั้นๆ
2. ความต้องการ (Demands) หรือ ความจำเป็นที่แสดงออก (Express needs)	ปรับความต้องการ (Felt Need) ให้เป็นการกระทำ
3. ความจำเป็น (Needs) หรือ ความจำเป็นที่ควรมี (Normative needs)	บ่งบอกหรือประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญหรือแพทย์
4. ความจำเป็นเปรียบเทียบ (Comparative needs)	เปรียบเทียบระดับของการบริการระหว่างประชากรที่ต่างกัน โดยคำนึงถึง โครงสร้างประชากร อัตราป่วย อัตราตาย